

Формування професійної компетентності студентів-медиків – основна мета в досягненні професійного самовизначення, професійної адаптації та професійного становлення майбутнього медичного працівника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухальська С. Є. Компетентнісно зорієнтований розвиток студента в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умова модернізації вищої медичної освіти / С. Є. Бухальська, О. Д. Мельничук // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2014. – № 3. – С. 22–23.
2. Галян А. Копінг-стратегії як чинник адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності / А. Галян // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – № 1. – С. 22–27. – (Серія «Психологічні науки»).
3. Дем'янчук М. Р. Підготовка бакалаврів сестринської справи до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. Р. Дем'янчук. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014, зі змінами [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Махновська І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. Р. Махновська. – Житомир, 2015. – 23 с.
6. Міщенко С. Г. Формування професійних і загальнонаукових компетенцій молодших спеціалістів шляхом інтегративно-гуманітарного підходу та професійної спрямованості у викладанні фундаментальних дисциплін : монографія / С. Г. Міщенко. – Харків : Друкарня «Мадрид», 2016. – 84 с.
7. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий та ін. ; за ред. В. Г. Кременя. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
8. Энциклопедия профессионального образования : в 3 т. / [под ред. С. Я. Батышева]. – М. : Изд-во Акад. проф. образования, 1999. – Т. 2. – С. 383.

Дата надходження до редакції: 08.06.2017 р.

УДК 37.015.311:005.336.2:172.12(045)

Надія ХАЛЕМЕНДИК,
старший викладач кафедри філософії
та суспільно-гуманітарних дисциплін
Запорізького ОІППО

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

У статті обґрунтовано актуальність формування громадянської компетентності сучасної молоді, зважаючи на її неабияку значущість для всебічного розвитку особистості. Охарактеризовано основні структурні компоненти (когнітивний, діяльнісний, аксеологічний, індивідуальний) громадянської компетентності. Конкретизовано завдання (освітні, виховні та розвивальні) процесу формування громадянської компетентності. Визначено очікувані результати успішного формування громадянської компетентності сучасної молоді.

Ключові слова: компетенція, компетентний, громадянська компетентність, особистість, усебічний розвиток, процес формування, методи навчання, очікувані результати.

В статті обоснована актуальність формування громадянської компетентності сучасної молоді, учитывая ее большую значимость для все-

стороннего развития личности. Охарактеризованы основные структурные компоненты (когнитивный, деятельностный, аксеологический, индивидуальный) гражданской компетентности. Конкретизированы задачи (образовательные, воспитательные и развивающие) процесса формирования гражданской компетентности. Определены ожидаемые результаты успешного формирования гражданской компетентности современной молодежи.

Ключевые слова: компетенция, компетентный, гражданская компетентность, личность, всестороннее развитие, процесс формирования, ожидаемые результаты.

The article deals with the relevance of formation of the civic competence of modern youth because of its extreme importance for all-round personality development. Main structural components of the civic competence: cognitive, active, axiological and individual are defined

and characterized. Tasks of the process of formation of the civic competence: educational, educational and developmental are concretized. Expected results of the successful formation of the civic competence of the modern youth are defined.

Key words: competence, competent, civic competence, personality, all-round development, process of formation, expected result.

Сучасному етапові розвитку суспільства притаманні значні зміни в усіх сферах життя. Втрата духовно-моральних ціннісних орієнтирів, деідеологізація суспільства призвели до загострення проблеми виховання. Сьогодні перед людиною постають усе нові й нові вимоги, найважливіші серед яких – уміння робити свідомий вибір у ситуації невизначеності, нести відповідальність за власні вчинки, адаптуватися в сучасних умовах соціальних змін, незалежність переконань та активна життєва позиція, оволодіння цінностями громадянського суспільства тощо.

За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування громадянської компетентності молоді, яка постійно зростає у зв'язку з її неабиякою значущістю для всебічного розвитку особистості, що інтегрує в собі інтелектуальну, емоційно-чуттєву та діяльнісну сфери розвитку.

Вагомим внеском у висвітлення сутності та обґрунтування необхідності формування громадянської компетентності, її структури, психолого-педагогічних та народознавчих основ є науково-теоретичні та практичні дослідження українських науковців і педагогів, зокрема В. Сухомлинського, І. Зязюна, В. Кременя, С. Русової, О. Сухомлинської, Г. Ващенко, В. Андрущенко, К. Черної, Т. Ладиченко та ін.

Так, Григорій Ващенко, знаний український педагог, у своїх працях стверджує, що «...не досить озброїти учнів знаннями, навіть знаннями з історії нашого народу, не досить патріотичного виховання і лише через лекції. Крім слова, потрібне ще й діло. Учні мають привчатися виконувати свої громадські обов'язки і відповідати за них. Школа мусить стати для них маленькою батьківщиною, яку вони люблять, і чесно, якою вони дорожать» [2, с. 174].

Мета статті полягає у висвітленні ролі держави у підготовці молоді до життя в умовах демократичного суспільства, формування людини-громадянина, для якої демократичне громадянське суспільство є осередком для розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів.

Беручи до уваги те, що поняття «компетентність» перебуває в центрі світової педагогічної думки, а терміни «компетенція», «компетентний», «компетентність» надзвичайно часто з'являються на сторінках педагогічних видань, мають право на існування різні трактування їх змісту. Зокрема, Великий тлумачний словник сучасної української мови містить такі визначення [3]: *компетенція* – 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи; *компетентність* – властивість (від компетентний); *компетентний* – 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі, добре обізнаний, тямущий, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноправний, повноважний.

Глобальним завданням держави є підготовка молоді до життя в умовах демократичного суспільства. При цьому надзвичайно важливо вміти швидко адаптуватися до різних життєвих ситуацій, знаходити

оптимальні способи вирішення проблем, що виникли, критично мислити, самостійно отримувати необхідні знання, вміло використовуючи їх на практиці, а також володіти комунікативною культурою, бути соціально активним і контактним у різних соціальних групах.

Під громадянською компетентністю слід розуміти готовність молоді до застосування знань про право, суспільство, державність, політико-правових умінь і навичок у ході виконання різних громадянських ролей. Громадянська компетентність спрямована на грамотну поведінку громадянина в різних політичних, правових та громадських ситуаціях.

Громадянська компетентність передбачає ряд структурних компонентів, а саме:

Когнітивний компонент – пов'язаний зі знаннями та шляхами їх отримання. Насамперед це знання про суспільство і його структуру: історичні, політичні, правові, соціальні, культурологічні та ін. Громадянин повинен володіти знаннями про державу та її політичну систему, права людини та механізми її захисту, основи соціального проектування. При цьому важливими є не самі знання як такі, а система знань у термінах, фактах, поняттях [4].

Зважаючи на нові суспільно-політичні реалії в нашій державі після Революції гідності, все більшої актуальності для формування громадянської компетентності набуває виховання в молоді почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо. Когнітивний компонент має враховувати рекомендації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (Наказ МОН України № 641 від 16.06.2015), що передбачає:

- знання території України, її народів, історичних та культурних цінностей;

- знання Конституції України, яка гарантує побудову та розвиток демократичної, соціальної, правової держави;

- знання державної символіки, яка виражає дійсно народні традиції, історичні корені та відповідає сучасному, перспективному розвитку нашої Батьківщини;

- відданість України загальнолюдським цінностям та усвідомлення себе повноцінним суб'єктом світової спільноти.

Головним результатом упровадження Концепції національно-патріотичного виховання має бути формування в молоді розвинутої патріотичної свідомості та відповідальності, почуття вірності та любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті.

Діяльнісний компонент – включає готовність виконувати функції виборця, споживача, громадянина та політичного діяча. Громадянин повинен оволодіти компетенцією соціального вибору та соціальної діяльності, комунікативною компетентністю; певними вміннями і навичками, зокрема критично мислити, виконувати громадські обов'язки, аналізувати політичну ситуацію, вміти користуватися своїми правами та захищати їх. Для цього необхідні вміння вступати в діалог і вести дискусію, полеміку, визначати та аргументувати свою позицію та ін.

Аксеологічний компонент – передбачає наявність у громадянина таких якостей: гуманізму, патріотизму, свободи, суспільного блага, особистої відповідальності за долю країни, повагу до прав людини, загальнолюдських цінностей, демократичних норм і правил.

Індивідуальний компонент – передбачає наявність громадянських та патріотичних почуттів як продукту усвідомленого і вільного вибору на засадах гуманістичних цінностей, а також громадянської компетентності в усіх сферах індивідуальності, зокрема в:

- *інтелектуальній сфері* – розвинуте критичне мислення, вміння знаходити, аналізувати та використовувати інформацію, що стосується життя в громадянському суспільстві;

- *мотиваційній сфері* – розвинута громадянська мотивація, що передбачає усвідомлення людиною необхідності визначення власної громадянської позиції, формування мотивів громадянської діяльності, вміння ставити цілі та прагнення їх досягти;

- *емоційній сфері* – високий рівень правової, громадянської та політичної культури, тобто позитивне емоційне ставлення до діяльності в цих сферах;

- *вольовій сфері* – громадянська ініціативність, прагнення до активної ролі в суспільстві, наполегливість і рішучість у досягненні поставлених цілей;

- *сфері саморегуляції* – вміння адекватно оцінювати себе та свої можливості у сфері громадської діяльності;

- *предметно-практичній сфері* – здібності, які проявляються в публічній діяльності (вміння впливати на людей, залучати суспільні ресурси для досягнення особистих цілей);

- *екзистенціальній сфері* – толерантність, усвідомлення особистих інтересів у нерозривному зв'язку з інтересами суспільства, прагнення до справедливості, добра, самовдосконалення, свободи.

Формування громадянської компетентності на сучасному етапі необхідне для того, аби молодь усвідомлено поповнювала лави повноцінних членів суспільства, які люблять і цінують свою державу.

Процес формування громадянської компетентності визначає три конкретних завдання: освітнє, виховне та розвивальне. Розглянемо їх докладніше:

- *освітнє* – розкриття загальнолюдських і загальногромадських цінностей, орієнтація на перебудову та оновлення суспільства; озброєння молоді вмінням вести переконливий аргументований діалог, розвиток ораторських та організаторських умінь, чітке викладення думок в усному мовленні;

- *виховне* – залучення учнів до посиленої та доступної суспільно-громадської діяльності, завдяки чому в них формуються якості вищого порядку: патріотизм, морально-політична добропорядність у відносинах із людьми, відповідальність, політичне чуття, критичність, здатність до виправлення власних помилок;

- *розвивальне* – витікає із освітнього та виховного завдань і спрямоване на формування здатності громадянського мислення, вміння осмислювати будь-який важливий факт чи подію, самостійно розбиратися у значному потоці інформації, оцінювати її, протистояти маніпуляції власної свідомості.

Очікуваними результатами успішного формування громадянської компетентності сучасної молоді мають бути такі прояви діяльності: повага до закону, розвиток ініціативності й відповідальності, вміння правильно користуватися особистими свободами, незалежність суджень, обґрунтованість власної точки зору, керівництво своєю діяльністю та універсальними людськими принципами.

Паралельно із поглибленням знань, розвитком моральних та етичних якостей громадянської компетентності необхідно робити акцент на соціальний аспект діяльності, який дає знання та формує навички, необхідні для успішного життя в суспільстві, – співробітництво, взаємодію, здатність вирішувати конфлікти, слухати та враховувати думки інших людей.

Слід пам'ятати, що формування та розвиток громадянської компетентності має місце не лише завдяки змісту навчальних дисциплін, а й оптимальному добору методів навчання, спрямованих на розвиток громадянських знань, якостей та цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні завдання громадянської освіти в Україні : резолюція науково-практичної конференції «Формування громадянських цінностей учнівської молоді засобами суспільних дисциплін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.novadoba.org.ua.
2. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – С. 174–181.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
5. Єрмаков І. Г. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики / І. Г. Єрмаков. – Запоріжжя : Центріон, 2005.
6. Концепція громадянської освіти в Україні // Директор школи. – 2001. – № 20. – С. 7–20.
7. Пометун О. Теоретичні засади формування громадянської компетенції учнівської молоді / О. Пометун // Управління школою. – 2005. – № 8. – С. 92.

Дата надходження до редакції: 31.08.2017 р.